

Dziecko i nauczyciel w procesie edukacji. Relacje i działania

Regina Korzeniowska
Uniwersytet Zielonogórski

Wykorzystanie tutoringu w procesie wspomagania rozwoju umiejętności życiowych u uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną

Tutoring as a supporting tool in development
of everyday life skills of children
with mild mental retardation

Musisz zaakceptować siebie takim, jaki jesteś.
Tylko wtedy będziesz w stanie dokonać
najwłaściwszych dla siebie zmian.
Scott Blanchard

Wstęp

Współczesna szkoła potrzebuje nauczycieli, którzy nie tylko systematycznie doskonalą własne umiejętności, ale również poszukują nowych metod dydaktycznych i wychowawczych. Nauczyciel powinien być zaangażowany i kreatywny, aby stanowić dla uczniów wzór *twórcy unikalnych działań*¹. Jest to szczególnie ważne w pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną. Wymaga ona bowiem od pedagogów stosowania aktywizujących metod, które

---

1 E. Kobyłecka, *(Nie)codzienność pracy nauczycieli we współczesnej szkole. Zarys problemu [w:] (Nie)codzienność wychowawcza i dydaktyczna nauczyciela w szkole*, red. E. Kobyłecka, Zielona Góra 2016, s. 7.

---

przyczynią się do nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych umożliwiających funkcjonowanie w życiu społecznym, radzenie sobie w różnych sytuacjach codziennych² i rozpoznawanie tego co się wokół dzieje³.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie możliwości wykorzystania tutoringu w pracy rewalidacyjnej z uczniami z lekką niepełnosprawnością intelektualną, jako szczególnego sposobu oddziaływania pedagogicznego służącego rozwijaniu u wychowanków umiejętności życiowych. Poznanie siebie i własnych możliwości, komunikacja z otoczeniem, nawiązywanie relacji społecznych, radzenie sobie w sytuacjach codziennych to aspekty, w zakresie których osoby z niepełnosprawnością intelektualną wykazują niskie kompetencje. Tutoring daje szansę na dobre poznanie ucznia, odkrycie jego potencjału, możliwości i uzdolnień oraz udzielenia mu indywidualnego wsparcia w interakcji z osobą bardziej kompetentną.

Praca rewalidacyjna, jak podkreślała Maria Grzegorzewska, to proces terapeutyczno-wychowawczy, polegający na przywracaniu dzieciom z niepełnosprawnością intelektualną sprawności w takim zakresie, w jakim jest to tylko możliwe, a także na poszukiwaniu dróg kompensowania uszkodzonych lub zaburzonych sprawności⁴. Rewalidacja jest oddziaływaniem długotrwałym, które ma na celu podniesienie ogólnej sprawności uczniów z niepełnosprawnością intelektualną, poprzez usprawnianie zaburzonych lub stymulowanie

---

² Wprowadzenie dziecka w świat wiedzy, przygotowanie do wykonywania obowiązków ucznia oraz wdrażanie do samorozwoju, a także pracy i życia w warunkach współczesnego świata są zadaniami szkoły zgodnie z Rozporządzeniem MEN z dnia 14 lutego 2017 w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 poz. 356).

³ E. Kobyłecka, *(Nie)codziennosc pracy nauczycieli we współczesnej szkole. Zarys problemu*, op. cit., s. 12.

⁴ M. Grzegorzewska, *Pedagogika specjalna*, Warszawa 1959, s. 42.

osłabionych funkcji, kompensowanie braków i uszkodzeń, zapobieganie pogłębianiu się już występujących lub powstawaniu nowych zaburzeń⁵. Można powiedzieć, że praca rewalidacyjna jest więc rodzajem wszechstronnego wsparcia ucznia z niepełnosprawnością intelektualną, a poprzez zindywidualizowanie oddziaływań pozwala mu lepiej funkcjonować społecznie.

Umiejętności życiowe jako kluczowy aspekt wspomagania rozwoju ucznia poprzez tutoring

Codziennie funkcjonowanie człowieka jest możliwe dzięki nabywanym umiejętnościom życiowym. Jest to rodzaj kompetencji psychospołecznych, wpływających między innymi na rozwój osobisty i społeczny jednostki, jej zdrowie psychiczne, relacje i komunikację z innymi ludźmi, aktywność i kreatywność⁶.

Umiejętności życiowe umożliwiają człowiekowi radzenie sobie z wymaganiami życia codziennego, funkcjonowanie w otaczającym, stale zmieniającym się świecie⁷. Dzięki nim jednostka może skutecznie porozumiewać się z otoczeniem, rozwiązywać problemy i podejmować decyzje⁸.

Peter Aggleton wyróżnił cztery grupy umiejętności życiowych:

1. interpersonalne - m.in.: empatia, odmowa, przekazywanie i przyjmowanie informacji, porozumiewanie się werbalne i niewerbalne, praca w zespole, współdziałanie, rozwiązywanie konfliktów,
2. budowanie samoświadomości - m.in.: samoocena, określanie

---

⁵ S. Dziedzic, *Rewalidacja upośledzonych umysłowo* [w:] *Pedagogika rewalidacyjna*, red. A. Hulek, Warszawa 1980, s. 179.

⁶ *Partners in Life Skills Education - Conclusions from a United Nations Inter-Agency Meeting*, WHO Geneva 1999, dostęp on-line: WHO/MNH/MHP/99.2 [dostęp: 17.03.2017].

⁷ B. Woynarowska, *Kształtowanie umiejętności życiowych u dzieci i młodzieży: wyzwanie dla szkoły*, „Chowanna” 2002, nr 1, s. 59.

⁸ V. Todorovska-Sokolovska, *Umiejętności życiowe – ważny komponent szkoły przyjaznej dziecku*, dostęp on-line: https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/.../umiejtnosci_zyciowe.pdf [dostęp: 17.03.2017].

- własnych mocnych i słabych stron, budowanie pozytywnego wizerunku własnej osoby,
3. budowanie własnego systemu wartości - m.in.: zrozumienie różnych norm społecznych, tworzenie własnej hierarchii wartości postaw i zachowań, tolerancja,
  4. podejmowanie decyzji - m.in.: rozwiązywanie problemów, identyfikacja ryzyka dla siebie i innych, przewidywanie konsekwencji własnych działań, zachowań, stawianie sobie celów.

Autor podkreśla, że umiejętności życiowe są kluczowe dla prawidłowego rozwoju psychospołecznego człowieka⁹. Również Barbara Woynarowska zaznacza, że umiejętności życiowe są niezbędne człowiekowi na każdym etapie życia, szczególnie w dzieciństwie i młodości. Dzieci i młodzież są bowiem najbardziej narażeni na dynamiczne zmiany we współczesnym świecie, globalizację, postęp cywilizacyjny, zachowania problemowe, takie jak np.: używki, substancje psychoaktywne i ryzykowne zachowania seksualne¹⁰ oraz postęp technologii informacyjno-komunikacyjnej¹¹. Umiejętności życiowe pomagają uczniowi radzić sobie z codziennymi wyzwaniami, w relacjach rówieśniczych i w środowisku szkolnym, ale również zapewniają mu poczucie bezpieczeństwa.

W wielu placówkach prowadzących kształcenie uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną nadal funkcjonuje tradycyjna rewalidacja. Jest ona bardziej skierowana na wyrównywanie braków uczniów niż na rozwijanie ich samodzielności i kompetencji społecznych. Działania wspomagające nakierowane są przede

---

⁹ A. Dzielska, A. Kowalewska, *Zachowania ryzykowne młodzieży – współczesne podejście do problemu*, „Studia BAS” 2014, Nr 2 (38) s. 150, dostęp on-line <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-bb62fce3-a7f3-4ef2-ad41-80d02097000c> [dostęp 17.03.2017].

¹⁰ B. Woynarowska, *Kształtowanie umiejętności życiowych u dzieci i młodzieży...*, op. cit., s. 60-61.

¹¹ P. Plichta, *Rozpowszechnienie cyberbullyingu i innych form agresji elektronicznej wśród uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2015, nr 1, s. 109-110.

wszystkim na doskonalenie umiejętności szkolnych, a w mniejszym zakresie prowadzona jest praca nad usprawnianiem umiejętności życiowych. W związku z tym podopieczni nie zawsze potrafią radzić sobie w sytuacjach pozaszkolnych, często wycofują się z kontaktów z innymi osobami, oczekują stałego wsparcia od innych, ulegają niekorzystnym wpływom środowiska lub nie zawsze odnajdują się w życiu dorosłym. Kluczowe jest więc podmiotowe traktowanie ucznia niepełnosprawnego. Podstawowe umiejętności życiowe, jakie powinny nabyć uczniowie z lekką niepełnosprawnością intelektualną, to między innymi: komunikowanie się z innymi, nawiązywanie kontaktów interpersonalnych z drugim człowiekiem, współpraca z ludźmi, radzenie sobie w sytuacjach trudnych, rozwiązywanie problemów, określanie własnych możliwości, stawianie sobie celów, planowanie działań. Rolą nauczycieli jest tworzenie różnorodnych sytuacji i sposobności, aby uczniowie mogli kształtować zdolności ułatwiające funkcjonowanie społeczne. Uczenie się dziecka, jak podkreślał Lew Wygotski, bardziej polega na aktywnym dążeniu do zrozumienia świata, niż na samym przyswajaniu wiedzy. Jest też najskuteczniejsze wtedy, kiedy odbywa się poprzez współdziałanie z innymi¹². Wychowanek, we współpracy z tutorem, nabywa umiejętności życiowych, co ułatwia mu uczestniczenie w życiu społecznym.

Uczniowie z lekką niepełnosprawnością intelektualną

charakteryzują się ograniczeniem w funkcjonowaniu intelektualnym i w zachowaniu przystosowawczym w zakresie umiejętności poznawczych, społecznych i praktycznych¹³.

Mają oni obniżone możliwości poznawcze i ograniczone zdolności adaptacyjne¹⁴, co powoduje zaburzenia w zakresie umiejętności uczenia się i opanowywania umiejętności szkolnych¹⁵. W procesie

¹² H. R. Schaffer, *Psychologia dziecka*, Warszawa 2009, s. 225.

¹³ I. Chrzanowska, *Pedagogika specjalna. Od tradycji do współczesności*, Kraków 2015, s. 243.

¹⁴ D. Deutsch Smith, *Pedagogika Specjalna*, T. 1, Warszawa 2009, s. 222.

¹⁵ I. Chrzanowska, *Pedagogika specjalna...*, op. cit., s. 248.

nabywania wiedzy i umiejętności oraz kształcenia postaw uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną potrzebują specjalnego wsparcia i pomocy, a także stosowania różnorodnych działań rewalidacyjnych, poprzez które możliwe będzie ich pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym. Edukacyjne wsparcie ze strony pedagogów umożliwia uczniom nabywanie nowych kompetencji i stawianie czoła pojawiającym się problemom na kolejnych etapach życia¹⁶. Szczęólnego znaczenia nabierają wszelkie oddziaływania wspierające rozwój umiejętności życiowych uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną. Rozwijanie ich powinno odbywać się na każdym etapie życia osoby z niepełnosprawnością intelektualną, ze względu na mniejsze kompetencje społeczne i ograniczenia w rozumieniu świata. Specjalistyczne wspomaganie rozwoju tych osób jest więc niezbędne. Nabywanie umiejętności życiowych jest jednak procesem długotrwałym i wymaga od pedagogów stosowania aktywnych metod pracy rewalidacyjnej.

Poszukiwanie sposobów pracy nad rozwijaniem tych umiejętności jest istotne z kilku względów, między innymi w związku z:

- tendencjami związanymi ze społeczną inkluzją osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- brakami u uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie umiejętności życiowych,
- wymaganiami podstawy programowej, które dotyczą kształtowania u uczniów umiejętności życiowych.

Metoda tutoring u daje uczniowi możliwość lepszego poznania siebie i własnych potrzeb, a także uczy jak planować własną aktywność edukacyjną i społeczną. Tutoring pomaga łączyć działania dydaktyczne z działaniami wychowawczymi. Dzięki temu uczeń ma możliwość porozmawiać z pedagogiem nie tylko o swoich sukcesach, ale i problemach w szkole, o swoich planach i marzeniach na przyszłość. Poznając zainteresowania ucznia nauczyciel pomaga mu

---

¹⁶ J. Bąbka, *Tożsamościowa perspektywa drogi ku dorosłości osób niepełnosprawnych ruchowo* [w:] *Człowiek niepełnosprawny w różnych fazach życia*, red. J. Bąbka, Warszawa 2004, s. 125.

ukierunkować dalszy rozwój poprzez wspólne z nim wyznaczenie celów i czuwanie nad ich realizacją. Nauczyciel, który wierzy w możliwości ucznia, wspiera go i doradza, a także dzieli się własnym doświadczeniem i wiedzą oraz jasno mówi o swojej ocenie danej sytuacji, skuteczniej wspiera ucznia w rozwijaniu jego umiejętności życiowych. Podstawnym zadaniem nauczyciela jest znalezienie w uczniu z lekką niepełnosprawnością intelektualną sfery, którą warto rozwijać.

Tutoring jako metoda rewalidacji ucznia z lekką niepełnosprawnością intelektualną

Czym jest tutoring? Pojęcie to stosowane jest w odniesieniu do nauczania nieformalnego i spontanicznego¹⁷. Są to indywidualne, długotrwałe i systematyczne oddziaływania na ucznia, które wykorzystują jego mocne strony¹⁸, rozwijają potencjał i motywują go do samodzielnej pracy¹⁹. Mają na celu zwiększenie samodzielności podopiecznego w uczeniu się²⁰. Tutoring jest więc specyficznym rodzajem indywidualnej relacji pomiędzy nauczycielem, który jest zwany tutorem, a uczniem. Ta relacja służy podnoszeniu poziomu wiedzy i umiejętności oraz kompetencji społecznych ucznia²¹.

---

¹⁷ A. Pawlak, *Tutoring dziecięcy w procesie nauczania – uczenia się dzieci siedmioletnich i ośmioletnich*, Lublin 2009, s. 34.

¹⁸ M. Budzyński, *Tutoring wychowawczo-rozwojowy jako metoda pracy wykorzystująca relacje wzajemnie uczące się w środowisku Nauczyciele - Uczniowie - Rodzice*, dostęp on-line: <http://www.npseo.pl/data/documents/4/330/330.pdf> [dostęp 29.03.2017].

¹⁹ A. Bielak, P. Prokop, M. Madejska, M. Sitarczyk, *Świat dobrej przyszłości innowacyjna metoda i narzędzia pracy wychowawczej*, Lublin 2014, dostęp on-line: <http://fim.org.pl/wp-content/uploads/2014/07/SDP-druk.pdf> [dostęp 28.03.2017].

²⁰ K. Czayka-Chelmińska, *Metoda tutoringów [w:] Tutoring w poszukiwaniu metody kształcenia liderów*, Warszawa 2007, dostęp on-line: <http://www.szkola-liderow.pl/wp-content/uploads/2016/03/Tutoring.-W-poszukiwaniu-metody-kszta%82cenia-lidero%CC%81w.pdf> [dostęp 27.03.2017].

²¹ A. Sarnat-Ciastko, *Tutoring w polskiej szkole*, Warszawa 2015, s. 32.

Tutoring jest metodą, którą można wykorzystać w pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną. Umożliwia dokładne poznanie osoby (jej możliwości, uzdolnień, mocnych i słabych stron) oraz pracę na jej zasobach. Ponadto sprzyja rozmowie ucznia z tutorem o sukcesach, problemach i o planach na przyszłość.

Zadania nauczyciela (tutora). Kluczowe w działaniach z uczniami z lekką niepełnosprawnością intelektualną są niżej wymienione zachowania nauczyciela, który staje się tutorem:

- uważne słuchanie i obserwowanie ucznia,
- aktywizowanie ucznia do mówienia o sobie, pomoc w formułowaniu przez ucznia myśli, w wypowiedzaniu się, ale nie mówieniu za ucznia,
- obserwacja zachowania i funkcjonowania ucznia w określonych sytuacjach,
- dzielenie się własnymi doświadczeniami, prezentowanie własnego zdania na dany temat/w związku z zaistniałą sytuacją, ale nie przedstawianie gotowego sposobu rozwiązania,
- wykorzystywanie różnych narzędzi służących poznaniu ucznia, dostosowanych do jego indywidualnych potrzeb.

Nauczyciel-tutor powinien więc dążyć do dobrego poznania ucznia (mocnych i słabych stron) i pracować na jego zasobach. Niezbędne jest stosowanie przez tutora wzmocnień pozytywnych i budowanie atmosfery szacunku i zrozumienia. Efektywność prowadzonych przez nauczyciela działań zapewnią systematyczne, regularne i dobrowolne spotkania z wychowankiem.

*Etapy oddziaływań w tutoring*²²:

1. Zbudowanie relacji pomiędzy tutorem a uczniem.

Ważny jest pierwszy kontakt, budowanie atmosfery poczucia bezpieczeństwa i akceptacji ucznia, ale także ustalenie sposobów kontaktu i określenie zasad indywidualnych spotkań. Ten etap może zająć kilka spotkań. Nauczyciel (tutor) nie powinien oceniać

---

²² Na podstawie: K. Czayka-Chelmińska, *Tutoring jako proces...*, op. cit., s. 49-69.

i krytykować ucznia, gdyż podopieczny powinien mieć przeświadczenie, że jest akceptowany i że może mu zaufać.

2. Dobre poznanie ucznia.

Dobre poznanie ucznia jest niezbędne, aby opracować dla niego program wsparcia i określić jego życiowe cele. Poznanie talentów, mocnych i słabych stron, preferowanych stylów uczenia się, wartości, planów, zainteresowań, upodobań i tego co sprawia uczniowi radość, daje poczucie zadowolenia. Ważne w budowaniu wsparcia jest również poznanie tego czego uczeń nie lubi, co sprawia mu przykrość, co powoduje, że jest niezadowolony. Podczas tego etapu nauczyciel (tutor) powinien jak najwięcej dowiedzieć się o uczniu (rozmowy, obserwacje funkcjonowania i działania ucznia). Poznanie ucznia nie powinno mieć charakteru ocenającego, ale służyć rozpoznaniu jego potencjału i trudności. Organizacja spotkań powinna być tak zaplanowana, aby to uczeń miał okazję do poznawania siebie a nie słuchania tego, co na jego temat powie tutor.

3. Wspólne wyznaczenie celów edukacyjnych i zaplanowanie działań zmierzających do ich osiągnięcia.

Odkrywanie przez ucznia, przy współpracy nauczyciela, tego co można zmienić i udoskonalić. Ważne jest także poznanie sposobów jak tego można dokonać. Istotne są: wzmacnianie poczucia gotowości do pracy nad sobą, wzmacnianie poczucia otwartości na własny rozwój i przekonanie ucznia, że warto nad tym rozwojem pracować. Kolejną kwestią jest wyznaczenie kierunku dokonywania zmiany czyli określenie tego co jest najistotniejsze dla ucznia. Jest to ogromnie ważny element współpracy pomiędzy uczniem a nauczycielem (tutorem), gdyż wyznacza dalsze wspólne działania. Kluczowe jest określenie na jakim poziomie funkcjonowania jest uczeń w tym momencie, ale także zastanowienie się co chce się osiągnąć. Ten etap ma służyć uświadomieniu uczniowi tego, co jest dla niego ważne i nad czym warto pracować. Uczeń mając świadomość swoich ograniczeń uczy się, jak wykorzystywać swoje uzdolnienia, zainteresowania do realizacji własnych zamierzeń lub planów.

4. Realizacja planu rozwoju.

Ważnym etapem oddziaływań jest wspólne opracowanie oraz realizacja planu rozwoju ucznia, w tym ustalenie procesu uczenia się, poznawania i nabywania wiedzy oraz umiejętności. Na tym etapie ważne jest prezentowanie różnych sposobów dokonywania zmian w zachowaniu, sposobie funkcjonowania czy postawach. Kluczowe jest wykorzystywanie różnych sytuacji, podczas których uczeń lepiej uczy się, poznaje czy doświadcza.

Zadaniem nauczyciela (tutora) jest pomoc w określeniu nad jaką (główną, najistotniejszą) zmianą uczeń powinien pracować. Nie można bowiem ustalać wielu zmian czy kierunków oddziaływań, gdyż spowoduje to przeciążenie lub zniechęcenie. Uczeń powinien sobie uświadomić co przyniesie zmiana, nad którą pracuje. Powinien też wiedzieć, jakie umiejętności i postawy rozwiną się dzięki wdrożonej pracy. Opracowując plan rozwoju niezbędne jest również określenie sposobów jego realizacji, np.: ćwiczenia praktyczne, sytuacje zadaniowe i problemowe, okazje uczestnictwa w zdarzeniach, podczas których wykorzystuje się własne doświadczenia, ale i nowe umiejętności, poddawanie się różnym próbom, eksperymentowanie, obserwacja różnych zachowań. Podopieczny powinien nauczyć się jak planować swój rozwój oraz uświadomić sobie jakie umiejętności pomogą mu w tym rozwoju. Powinien też mieć przeświadczenie, że potrafi coś zrobić sam i że może wiele osiągnąć dzięki pomocy tutora. Nauczyciel (tutor) powinien towarzyszyć uczniowi i pomagać dostrzegać różne możliwości pracy. Jego zadaniem jest także wspieranie wychowanka w sytuacjach trudnych, kiedy brakuje mu pewności siebie. Ważne jest prezentowanie uczniowi własnych doświadczeń i uświadamianie, że dzięki pracy można zrealizować wyznaczone cele, ale niekiedy potrzeba więcej czasu, aby je osiągnąć. Podawanie przykładów zastosowania różnych strategii w konkretnych sytuacjach, daje podopiecznemu możliwość wyboru. Jednak to uczeń powinien wybierać to co według niego będzie najlepsze. Zadaniem nauczyciela (tutora) jest czuwać nad kierunkiem pracy wychowanka tak, aby przynosiła ona oczekiwane efekty.

5. Podsumowanie efektów współpracy (informacja zwrotna).

To etap omówienia efektów współpracy pomiędzy nauczycielem (tutorem) i uczniem. Wspólne zastanawianie się nad tym, czy udało się rozwinąć nową umiejętność, czy i na ile poprzez zrealizowane zadania podopieczny nauczył się planować własny rozwój, co i jak można by zmienić w przyjętym sposobie uczenia się, żeby mieć satysfakcję z tego co się robi. W końcowym etapie współpracy istotna jest informacja zwrotna, którą uczeń otrzymuje od nauczyciela (tutora). Dzięki niej uświadamia sobie, w jakim jest momencie swojego rozwoju i dokąd zmierza. Dobrze sformułowana przez nauczyciela (tutora) informacja zwrotna wzmacnia niepełnosprawnego intelektualnie ucznia i pomaga mu budować swój pozytywny obraz, a tym samym pozwala dalej nad sobą pracować. Nauczyciel (tutor) powinien także wyjaśnić uczniowi, że nie zawsze udaje się zrealizować zaplanowany cel. W związku z tym należy inaczej zaplanować kolejne działania. Rolą nauczyciela (tutora) jest motywowanie ucznia do dalszej pracy nad sobą i wyznaczanie kolejnych celów.

Stosując tutoring z uczniami z lekką niepełnosprawnością intelektualną należy dostosowywać działania do indywidualnych możliwości i potrzeb podopiecznego. Warto wykorzystywać różne pomoce, dzięki którym wychowankowie lepiej poznają i rozumieją określone zachowania i sytuacje. Jednak najważniejsze jest to, aby uczeń miał poczucie akceptacji i zrozumienia ze strony nauczyciela-tutora.

Zakończenie

Mówiąc o oddziaływaniach podejmowanych na rzecz uczniów z niepełnosprawnością intelektualną, należy podkreślić znaczenie tych, które rozwijają ich umiejętności życiowe i aktywizują do uczestnictwa w życiu społecznym. Ważne jest, aby przeciwdziałać sytuacjom, które powodują powstawanie stereotypów w myśleniu o uczniach niepełnosprawnych, jako słabych i wymagających stałej

pomocy ze strony innych ludzi²³. Osoby pracujące z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną ulegają takiemu myśleniu. Istotne jest, aby postrzegać uczniów niepełnosprawnych jako mających potencjał i uzdolnienia a nie słabości i ograniczenia. Nie ulega wątpliwości, że warunkiem skuteczności podejmowanych działań jest dobre poznanie ucznia, jego możliwości, ale także słabych stron, które ograniczają jego samodzielność. Ważne jest poszukiwanie skutecznych metod pracy warunkujących pełniejszy rozwój psychospołeczny ucznia. Warto jednak postawić pytanie, czy w stale zmieniającej się szkole, nauczyciel który jest obciążony wielością zadań ma determinację, aby poszukiwać niestandardowych rozwiązań wychowawczych.

Zaprezentowany artykuł nie wyczerpuje zagadnienia wykorzystania tutoringu w procesie nabywania umiejętności życiowych przez uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną, ale może być inspiracją do kolejnych rozważań nad tym sposobem pracy rewalidacyjnej.

Bibliografia

Bąbka J., *Stereotyp dziecka niepełnosprawnego a kompetencje nauczyciela realizującego edukację integracyjną* [w:] red. E. Koziół, E. Kobyłecka, *W poszukiwaniu wyznaczników kompetencji nauczyciela XXI wieku*, Zielona Góra 2002.

Bąbka J., *Tożsamościowa perspektywa drogi ku dorosłości osób niepełnosprawnych ruchowo* [w:] red. J. Bąbka *Człowiek niepełnosprawny w różnych fazach życia*, Warszawa 2004.

Bandura A., *Teoria społecznego uczenia się*, tłum. J. Kowalczevska, J. Radzicki, Warszawa 2007.

Bielak A., Prokop P., Madejska M., Sitarczyk M., *Świat dobrej przyszłości innowacyjna metoda i narzędzia pracy wychowawczej*, Lublin 2014.

Budzyński M., *Tutoring wychowawczo-rozwojowy jako metoda pracy wykorzystująca relacje wzajemnie uczące się w środowisku Nauczyciele-Uczniowie-Rodzice*, dostęp on-line: <http://www.npseo.pl/data/documents/4/330/330.pdf> [dostęp 29.03.2017].

---

²³ J. Bąbka, *Stereotyp dziecka niepełnosprawnego a kompetencje nauczyciela realizującego edukację integracyjną*[w:] red. E. Koziół, E. Kobyłecka, *W poszukiwaniu wyznaczników kompetencji nauczyciela XXI wieku*, Zielona Góra 2002, s. 295.

- Chrzanowska I., *Pedagogika specjalna. Od tradycji do współczesności*, Kraków 2015.
- Czayka-Chelmińska K., *Metoda tutoringu* [w:] *Tutoring w poszukiwaniu metody kształcenia liderów*, Warszawa 2007.
- Deutsch Smith D., *Pedagogika Specjalna*, T.1, Warszawa 2009.
- Dziedzic S., *Rewalidacja upośledzonych umysłowo* [w:] red. A. Hulek, *Pedagogika rewalidacyjna*, Warszawa 1980.
- Dzielska A., Kowalewska A., *Zachowania ryzykowne młodzieży – współczesne podejście do problemu*, „Studia BAS” 2014, nr 2(38).
- Grzegorzewska M., *Pedagogika Specjalna*, Warszawa 1959.
- Kobyłecka E., *(Nie)codziennosc pracy nauczycieli we współczesnej szkole. Zarys problemu* [w:] red. E. Kobyłecka, *(Nie)codziennosc wychowawcza i dydaktyczna nauczyciela w szkole*, Zielona Góra 2016.
- Partners in Life Skills Education - Conclusions from a United Nations Inter-Agency Meeting*, WHO Geneva 1999.
- Pawlak A., *Tutoring dziecięcy w procesie nauczania – uczenia się dzieci siedmioletnich i ośmioletnich*, Lublin 2009.
- Plichta P., *Rozpowszechnienie cyberbullyingu i innych form agresji elektronicznej wśród uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2015, nr 1.
- Sarnat-Ciastko A., *Tutoring w polskiej szkole*, Warszawa 2015.
- Schaffer H.R., *Psychologia dziecka*, Warszawa 2009.
- Todorovska-Sokolovska V., *Umiejętności życiowe – ważny komponent szkoły przyjaznej dziecku*, 2012, dostęp on-line: https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/.../umiejtnosci_zyciowe.pdf [dostęp: 17.03.2017].
- Wojnarowska B., *Kształtowanie umiejętności życiowych u dzieci i młodzieży: wyzwanie dla szkoły*, „Chowanna” 2002, nr 1.

Streszczenie

Nauczyciel, który pracuje z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną powinien tak organizować swój warsztat pracy, aby nie tylko realizować podstawę programową, ale przede wszystkim wspomagać u swoich podopiecznych rozwój kompetencji, umożliwiających aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Niezbędne jest wyposażenie wychowanka w umiejętności życiowe, dzięki którym będzie mógł jak najpełniej funkcjonować w środowisku. Wymaga to od pedagogów poszukiwania skutecznych metod wspierających rozwój tych predyspozycji. W niniejszym tekście podjęto problem wspomaganie uczniów z niepełnospraw-

nością intelektualną w zakresie rozwijania u nich umiejętności życiowych. Zwrócono uwagę na wykorzystanie tutoringu jako metody wspierającej.

Słowa kluczowe: umiejętności życiowe, tutoring, uczeń z lekką niepełnosprawnością intelektualną

Summary

The teacher who works with mentally retarded children should not only conduct the given curriculum. In organising his or her work one should also consider developing their students' skills which will allow them to take active part in everyday social life. It is crucial to provide the pupils with skills and knowledge that would let them be full members of society. Educators and teachers are expected to search for effective methods which support the development of these skills. This piece of writing talks about the issue of developing the everyday life skills of the pupils with mental retardation. The paper takes a close look at tutoring as a supporting tool in developing these mild mentally retarded students' skills.

Key words: everyday life skills, tutoring, student/children with mild mental retardation